

「
TANITMA/
KONGRESSBERICHT
」

Şebnem Sunar

İstanbul Üniversitesi

E-posta: sebnemsunar@gmail.com

Gesellschaft für interkulturelle Germanistik 2014 yılı kongresi 29 Mayıs-1 Haziran 2014, Limerick

Gesellschaft für interkulturelle Germanistik'in 2014 yılı kongresi, 29 Mayıs-1 Haziran tarihleri arasında Limerick Üniversitesi Mary Immaculate College'da (İrlanda) gerçekleştirildi. Centre for Irish-German Studies'in desteğiyle, Irish Centre for Transnational Studies'in etkinliği olarak düzenlenen bu uluslararası kongrenin konusu, "Begegnungen in Transiträumen / Transitorische Begegnungen" olarak belirlenmişti. Kongre, Ben ve Öteki'ne ilişkin mevcut dikotomik tasarımların kırıldığı kültürel bir mekân bilincinin gelişmesine olanak tanıyan ve edebiyat, film ve kültür çalışmalarında giderek daha sık karşılaştığımız transit mekân kavramının incelenmesini amaçlamaktaydı. Dünya siyasi tarihinde son 25 yılda Demir Perde'nin yıkılması, Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve küreselleşmenin gerek Avrupa içinde gerek dünya çapında göç hareketlerini hızlandırması sonucunda edebiyat, film ve diğer medyalarda ulusötesi hareketliliğe ilişkin yeni bir estetik yaratması, kongrenin konusunun transit mekân kavramı ekseninde çizilmiş olmasını anlaşılır kılıyordu. Bu bağlamda kongre, ulusötesi hareketliliğin gündelik bir yaşam deneyimi olarak karşımıza çıktığı bu yeni dünyada sınıraşımı, geçiş, melezlik gibi kavramların edebiyat, dil ve film çalışmalarındaki yansımalarının incelenmesini öngörüyordu. Çalışma alanını bu eksen etrafında belirleyen ve üç gün boyunca dört ayrı salonda eşzamanlı olarak gerçekleştirilen kongrede sunulan bildiriler de işte bu doğrultuda oldu. Seçilen konunun özellikle Avrupa'nın kültür hayatında belirleyici bir söylem alanını kapsamaması nedeniyle, kongrede sunulan bildirilerin ve düzenlenen panellerin spektrumu da son derece geniş yankı buldu. Kongrede bu konu aşağıdaki başlıklarda tartışıldı:

- Transit mekânlarda yaşanan karşılaşmalar nelerdir?
- Bu karşılaşmalar mevcut kimlik tasarımlarını (ulusal, ulusötesi, Avrupalı ve cinsiyete dayalı kimlik tasarımları, vb.) gözden geçirmemizi sağlayabilir mi?

- Transit mekânlar çokdilli diyalog mekânları olarak değerlendirilebilir mi?
- Transit mekânlar melezlik kavramının ortaya çıkmasını sağlayabilir mi?
- Transit mekânlarda fiziksel hareket (öznenin, taşıma / ulaşım aracının, vb. hareketi) nasıl bir rol oynar?
- Zaman ve mekân ilişkisi
- Transit mekânlarda konum, merkezin ve çevrenin görme biçimine nasıl etki eder?
- Transit mekânlar ve bu mekânlarda yaşanan karşılaşmaların dil, edebiyat ve film alanlarındaki temsilleri zaman içinde nasıl değişim göstermiştir?

Kongre, 29 Mayıs 2014 Perşembe günü Mary Immaculate College Başkanı Prof. Michael Hayes, Mary Immaculate College German Studies Başkanı Dr. Christiane Schönfeld ve Bern ve Stellenbosch üniversitelerinden GiG Başkanı Prof. Dr. Dr. Dr. h.c. Ernest Hess-Lüttich'in konuşmalarıyla açıldı ve Yeni Delhi Üniversitesi'nden Anil Bhatti'nin konuşmasıyla devam etti. "Overlapping Worlds and Similarity: Space-time Displacement and Cultural Translation in a World of Migration" konulu açış konuşmasında Anil Bhatti, modern öncesi dönemde kültürel sınırlarla belirlenen ve benzerlik ilkesine dayanan dünyanın, modern dönemlerde farklılık ilkesinden yola çıktığını ve farklılık ilkesi üzerinden kesişme noktaları yarattığını belirtti. Bhatti, göç toplumlarının diyalog ve kültürel çeviriye dayalı olarak kurulması gerektiğini, kesişme noktalarının da bu bağlamda önem kazandığını vurguladı.

Açış konuşmalarını sabah oturumları izledi. Eşzamanlı üç panelden oluşan sabah oturumları sırasıyla transit mekânın yapıları, transit mekân Afrika ile dijital ve dilsel mekânlar konularına ayrılmıştı. Ben transit mekânın yapılarının ele alınacağı ilk panele katılmayı seçtim ve bu panelde Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi'nden Michael Ewert, Bristol Üniversitesi'nden Margit Dirscherl ve Ruhr Üniversitesi'nden Yvonne Dudzik'in konuşmalarını dinledim. "Von Chamisso zur Chamisso-Literatur: Zum Verhältnis von Raumbewußtsein, Transiterfahrungen und Transnationalität in der interkulturellen Literatur" başlıklı konuşmasıyla Michael Ewert, panelin ilk konuşmacısıydı. Alman yazar Adalbert von Chamisso'nun *Peter Schlemihl* ve *Reise um die Welt* adlı eserlerinden, bugün yazarın adıyla verilen edebiyat ödüllerine tarihsel bir hat çizdiği konuşmasında Ewert, bu ödülü alan Ilija Trojanow, Yade Kara, Radek

Knapp ve Feridun Zaimoğlu gibi yazarların eserlerinde mekan imgesine dair benzerliklere değindi. Panelin ikinci konuşmacısı Bristol Üniversitesi'nden Margit Dirscherl ise konuşmasında modernitenin transit mekânlarından biri olarak tren istasyonlarını ele aldığı post-doc projesinden söz etti. "Monumente des Transitorischen: Zur Literaturästhetik des Bahnhofs als Ort der Moderne" başlığını taşıyan konuşmasında Dirscherl, Alman edebiyatında Thomas Mann, Stefan Zweig, Josef Roth, Theodor Fontane, W.G. Sebald gibi yazarların yapıtlarında karşılaştığımız şekliyle tren istasyonu imgesinin modernlik süreci içinde nasıl ifade bulunduğunu inceledi. Panelin son konuşmacısı olan Ruhr Üniversitesi'nden Yvonne Dudzik ise Yoko Tawada'nın yapıtlarında tren istasyonu imgesini ele aldı.

Öğleden sonra oturumlarının ilki, eş zamanlı gerçekleştirilen dört panelden oluşuyordu. Panellerde sırasıyla Herta Müller, transit mekân Berlin, travmatik transit mekânlar ve yabancı dil olarak Almanca / didaktik transit mekânı konuları ele alındı. Dinleyici olarak katıldığım travmatik transit mekânlar konulu panelde, ilk olarak Ege Üniversitesi'nden Yücel Aksan söz aldı. Aksan, "*Der Malik. Eine Kaisergeschichte* von Else Lasker-Schüler: Neu gelesen mit Homi Bhabha" başlıklı konuşmasında, Else Lasker-Schüler'in yapıtına postkolonyalizmin teorisyenlerinden Homi Bhabha'nın "üçüncü mekân" kavramı üzerinden açıklık getirdi. Aksan'ın ardından sıra, Kahire Helwan Üniversitesi'nden Riham Tahoun'a geldi. Tahoun, "Transiträume als Schauplatz des Terrorismus in Christophs Peters' *Ein Zimmer im Haus des Krieges* (2006) und Youssef Zidans *Orte* (2012)" konulu konuşmasında ölümcül kimliklere dönüşen roman figürleri üzerinden terörizmin Mısır'daki yansımalarından söz etti.

Günün son panelleri Dođu ve Batı Avrupa'da demiryolu, ışık ve karanlık arasında, mekân tahayyülleri ve transit mekân olarak ergenlik konularına ayrılmıştı. İlk olarak Dođu ve Batı Avrupa'da demiryolu konulu panelde Tampere Üniversitesi'nden Withold Bonner'in "Im Transit von der Utopie zur Heterotopie: Autoren der (ehemaligen) DDR in der Sowjetunion" başlıklı konuşmasını dinledim. Bonner konuşmasında Sovyetler Birliği'nde çalışma kamplarına gönderilen Alman göçmenlerin hikayelerini konu alan Christa Wolf, Brigitte Reimann, Barbara Honigmann, Wolfgang Ruge gibi yazarların yapıtlarından ve antisemitizmin aslında sadece Alman meselesi olarak görülmemesi gerektiğinden söz etti. Bonner'in konuşmasından sonra Wisconsin Üniversitesi'nden Karolina May-Chu'nun söz aldığı panele geçtim.

Mekân tahayyüllerinin ele alındığı bu panelde May-Chu, “Deutsch-polnische Transiträume in der Literatur nach 1989: von einer Grenzliteratur zur Poetik der Grenze” konulu bir konuşma yaptı ve Alman Demokratik Cumhuriyeti’nin varlığının 1990’da son bulması ve iki Almanya’nın birleşmesiyle beraber, Almanya ile komşusu Polonya arasında baş gösteren sınır sorunlarından ve iki devletin sınırını oluşturan bölgelerde 90’lı yılların ortalarından itibaren bu konuyu ele alan ve “sınır edebiyatı” adı verilen yeni bir türünden söz etti. May-Chu’nun ardından aynı panelde söz alan Iga Nowicz ise Hırvat kökenli Alman yazar Marica Bodrožić yapıtlarında savaş ve göç nedeniyle yerlerinden ve yurtlarından olan insanların mekânı bellek metaforu üzerinden kodladığını, bu nedenle de mekânlara zaman içinde hareketli süreçler dahilinde yaklaşılması gerektiğini vurguladı.

30 Mayıs Cuma günü kongre, ev sahibi Limerick Üniversitesi’nden Gisela Holfter’in “Vom Suchen und Finden von Transiträumen – Zur Theorie und Praxis von Forschungsprojekten im Kontext der Reise-, Exil- und Migrationsliteratur” konulu konuşmasıyla açıldı. Holfter’in konuşması, İrlanda’daki Alman göçmenlerin tarihsel izini sürüyordu. Holfter’in açış konuşmasını yine eşzamanlı olarak gerçekleştirilen dört panel izledi. Panellerde sırasıyla transit mekân olarak uçak, sahne, sürgün ve çeviribilimsel transit mekânlar konuları tartışıldı. Dinleyici olarak katıldığım dördüncü panelin ilk konuşmacısı, Lüksemburg Üniversitesi’nden Dieter Heimböckel’di. “Transitraum Text: Vom Übergängigen interkultureller Literatur und von der Unvertrautheit ihrer Sprache” başlıklı konuşmasında Heimböckel, Josef Roth’un *Hiob* adlı yapıtından yola çıkarak metinlerarası geçişler üzerinde durdu. İstanbul Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı’ndan Turgut Gümüšoğlu, panelin ikinci konuşmacısıydı. Gümüšoğlu, “Kulturtranslation ve translatorische Begegnungsräume” başlığını taşıyan konuşmasıyla panele katıldı. Gümüšoğlu’nun ardından University College Dublin’den Sabine Krobb söz aldı. “Transit und Transfer: Raummetaphern im Übersetzungsdiskurs” başlığını taşıyan konuşmasında Krobb, çeviri edimine konu olan dilleri hem birbirinden ayrı hem de birbirine bağlı mekanlar olarak konumlandırarak çeviri ediminin sabit, değişmez kimliklere dair düşüncüyü sarstığını belirtti.

Günün ikinci oturumu mekân poetikaları, transit mekân olarak *gender* ile geçici zaman ve mekân deneyimleri konularının ele alındığı paneller arasında paylaştırıldı. Mekân poetikalarının tartışıldığı ilk panelde Stellenbosch Üniversitesi’nden Gunther Pakendorf, W.G. Sebald’in

Austerlitz adlı yapıtı üzerine konuştu. “Austerlitz im Wartesaal” başlığını taşıyan konuşmasında Pakendorf, yapıtta ben anlatıcı ile ana figür arasında Anvers Garı’nda geçen sohbetin, bizi yazarın *Göçmenler*, *Satürn’ün Halkaları* ve diğer yapıtlarına düşünsel bir bağ ile bağladığını savundu. Udine Üniversitesi’nden Elena Polledri’nin konuşması da Sebald üzerineydi. Sebald’de transmigration kavramı üzerinde yoğunlaştığı konuşmasında Polledri, yazarın *Satürn’ün Halkaları* ve *Göçmenler* adlı yapıtlarından yola çıktı ve yazarın yapıtlarını transmigration’un, daimi melezliğin ve ulusötesi alanın amblemleri olarak tanımladı.

Kongrede ikinci günün son oturumu yine dört panelden oluşuyordu. Panellerde sınıraşımı; memleket, kamp ve sürülme; (oto)biyografik mekânlar ve transit hareketler üzerinde duruldu. Pécs Üniversitesi’nden Erika Hammer, Terezia Mora’nın romanı *Der einzige Mann auf dem Kontinent* ekseninde, transit mekânlarda öznenin yok oluşunu değerlendirirken, Bratislava Üniversitesi’nden Jozef Tancer, biyografiyi içsel transit mekân olarak tanımlayan çalışmasını sundu. Johannesburg Üniversitesi’nden Kathleen Thorpe ise “üçüncü alan”da yaşamın dinamiği konulu konuşmasıyla dikkat çekti.

31 Mayıs Cumartesi, kongrenin son günüydü. Kongreye Maynooth’tan katılan Arnd Witte’nin “Fremdsprachenlernen und Dritte Orte: Verstrickung und Entfaltung des interkulturellen Selbst” konulu açılış konuşmasının ardından gerçekleşen ilk oturumda, güne üç panelle devam edildi. Benim de konuşmacı olarak yer aldığım panelin konusu, ütopya ve distopyalara ayrılmıştı. “Ist die Realität nur der Transitraum in die Dystopie? Die Welt zerstreuter Träume in Christian Krachts Roman *Ich werde hier sein im Sonnenschein und im Schatten*” başlıklı konuşmamda, mevcut ütopyaların sonunu olduğu kadar mevcut biçimiyle ütöpik düşüncenin de anlam kaybına uğrayışını göz önüne seren bir edebiyat yapıtı aracılığıyla, ütopyaların çöküşünün distopyada son bulacak transit bir alanı açığa çıkarıp çıkarmadığını sorgulamaya gayret ettim. Bu bakımdan benim çalışmamın genel amacının, bir yandan ütopyaların mevcut gerçeklikte hayata geçirilemeyecek kadar iyi, distopyalarınsa yaşanamayacak kadar kötü olup olmadığı sorusunu irdelemek olduğu da söylenebilir. Bu panel, Bombay Üniversitesi’nden Meher Bhoot’un Friedrich Dürrenmatt’ın *Der Tunnel* adlı yapıtını incelediği “Zur Frage der Identität an einem Nicht-Ort” konulu konuşmasıyla devam etti.

Günün ikinci oturumu, pasajlar, gastronomik alanlar ve Türk-Alman filmlerinde göç poetikası konularıyla üç panele ayrılmıştı. Göttingen Üniversitesi’nden Corinna Albrecht, çağdaş Almanca edebiyattan seçtiği

metinlerde “*Outplacement-Büro – Messehalle – junkspace*: Transiträume und ‘Nicht-Orte’ konusunu incelediği kapsamlı bir sunum yaptı. İstanbul Üniversitesi’nden Mahmut Karakuş, “Die Vielschichtigkeit der Heimatvorstellungen in Martina Priessners Film *Wir sitzen im Süden* (2010)” konulu çalışmasıyla Türk-Alman filmlerinde göç poetikası panelinde yer aldı. Limerick Üniversitesi’nden Szilvia Lengl da aynı panelde Fatih Akın filmleri üzerine bilgi verdi. Lengl, konuşmasında Fatih Akın filmlerinde memlekete yolculuk temasına ağırlık verdi.

Türk-Alman göç poetikası, öğleden sonra oturumunda da tartışılmaya devam etti. Kongreye İzmir’den katılan Nergis Pamukoğlu-Daş “Zwischen Bewegung und Begegnung, trans und topos, Kultur und Literatur: Orte, Nicht-Orte und Räume” başlıklı sunumunda, konuya Selim Özdoğan’ın *Die Tochter des Schmieds* ve *Heimstraße 52* romanları üzerinden yaklaştı. Chemnitz’ten Nuria Codina ise Emine Sevgi Özdamar ve Feridun Zaimoğlu’nun yapıtlarında transit mekânların kullanımı hakkında genel bir değerlendirmeye girişti. Türk-Alman göç poetikasını merkeze alan panelin dışında, transit mekânlar Wim Wenders’in yol filmleri ve Judith Scharlansky’nin metinleri üzerinden de değerlendirildi. Kongre bu oturumla son buldu.

GiG kongresinde sunulan bildirilerin özetleri, halihazırda bir kitapçık halinde basılmış durumda. Bildiri özetleri kitapçığını, çalışmaların bütününe görülebileceği bir makaleler kitabı takip edecek. Uluslararası yayın kategorisinde değerlendirilecek bu kitabın 2016 yılında yayımlanması bekleniyor.

2015 yılı GiG kongresinin ise Aralık 2014’te Hindistan’ın evsahipliğinde Bombay’da gerçekleşmesine karar verildi.